

Redegørelse nr. R 3 (8/10 2015)

Folketinget 2015-16

Skriftlig redegørelse

(Redegørelsen er optrykt i den ordlyd, hvori den er modtaget).

Redegørelse af 8/10 15 om samarbejdet i Arktis.

(Redegørelse nr. R 3).

Udenrigsministeren (Kristian Jensen):

INDLEDNING

Denne redegørelse om samarbejdet i Arktis ligger i forlængelse af tidligere redegørelser fra 2011-2014 om det arktiske samarbejde. Formålet med redegørelsen er at orientere om fremgangen i det konkrete arbejde i Arktis med særlig vægt på det internationale samarbejde. Samtidig er der taget hensyn til regeringens årlige redegørelse om rigsfællesskabet, hvor hovedvægten er på problemstillinger, som er specifikke for Færøerne og Grønland eller relateret til forholdet mellem Danmark og hhv. Færøerne og Grønland.

Den globale interesse for Arktis ændrer langsomt karakter. Udover et fortsat fokus på de udfordringer, som knytter sig til klimaforandringerne i regionen, ses der i dag tillige en stigende interesse for de muligheder, der opstår i kølvandet på temperaturstigningen og isens afsmeltning. Det gælder ikke mindst på det økonomiske område. Samtidig anvendes de konkrete eksempler på klimaforandringernes effekt i Arktis i stadig større grad i debatten om de globale klimaforandringer.

En bæredygtig udvikling til gavn for indbyggerne i Arktis er centralt i Kongeriget Danmarks Strategi for Arktis 2011-2020. Strategien, der er udgangspunktet for vores indsats i regionen, fokuserer ikke kun på håndteringen af udfordringerne, men også på potentialerne i Arktis.

INTERNATIONALT SAMARBEJDE OM ARKTIS

Fra de fem arktiske kyststater (Canada, Kongeriget Danmark, Norge, Rusland og USA) er der fortsat stærk opbakning til Ilulissat-erklæringen fra 2008, hvori kyststaterne er blevet enige om, at de uenigheder, der måtte opstå i Arktis, skal løses på fredelig vis. Ilulissat-erklæringen er et godt fundament for fastholdelsen af Arktis som et lavspændingsområde. Generelt arbejder Kongeriget på at styrke samarbejdet i Arktis og samtidig undgå overlap mellem regionale fora i Arktis, herunder Arktisk Råd, Barentsrådet, Østersø-samarbejdet mv. Selvom Ukraine-krisen indtil videre har haft begrænset indflydelse på samarbejdet i Arktis, hvilket man fra Kongerigets side har bakket op om, er det vigtigt løbende at forholde sig til, hvordan udviklingen i de internationale forhold uden for regionen påvirker den sikkerhedspolitiske situation i Arktis. Der er blandt de arktiske stater enighed om at fastholde en dialog på basis af de gensidige interesser, der er i fælles hånd-

tering af konkrete arktiske problemstillinger inden for de etablerede arktiske fora.

Arktisk Råd er fortsat det primære forum for drøftelse af arktiske spørgsmål. I tæt dialog med repræsentanter for regionens oprindelige folk og med deltagelse af en række observatørstater og -organisationer samarbejder de otte arktiske stater om en bæredygtig udvikling i Arktis. Samarbejdet i Arktisk Råd er under fortsat udvikling. I april 2015 afsluttede Canada sit formandskab for Arktisk Råd, og USA overtog for de følgende to år. Kongeriget deltager i rådets arbejde som én delegation og taler med én stemme på grundlag af løbende forudgående koordination mellem de tre rigsdele. Under temaet »One Arctic« har det amerikanske formandskabsprogram angivet følgende overordnede prioriteter: 1) imødegåelse af konsekvenserne af klimaforandringer 2) ansvarlig styring af Det Arktiske Ocean 3) styrkelse af økonomien og levevilkårene i Arktis og 4) øget international opmærksomhed på Arktis. Derudover har USA med afholdelsen af GLACIER-konferencen i Alaska i august 2015 signaleret et styrket amerikansk fokus på klimadagsordenen, herunder i en arktisk sammenhæng. Dette blev ikke mindst understreget ved, at præsident Obama talte ved konferencen.

Under Arktisk Råd er der nedsat en række arbejdsgrupper, der behandler en bred vifte af arktiske spørgsmål spændende fra miljø over klima og maritime forhold til ulykkeshåndtering. Herudover er der oprettet en række *ad hoc* task forces, som har et mere afgrænset og målrettet mandat inden for et givent formandskab. For øjeblikket er der nedsat tre task forces, som fokuserer på hhv. marint samarbejde, telekommunikationsinfrastruktur og videnskabeligt samarbejde. Task force om marint samarbejde i Arktis kan ses i kontekst af de senere års mange drøftelser om miljøbeskyttelse af hele eller dele af Arktis og det arktiske havmiljø. Nedsættelsen af en task force om telekommunikationsinfrastruktur i Arktis har stort potentiale for den økonomiske udvikling i Arktis og de rammevilkår, der eksisterer for erhvervsliv og befolkninger. Øget internationalt fokus på telekommunikation og udvidet brug af satellitter i Arktis er en prioritet for Kongeriget.

Kongeriget udvider endvidere løbende samarbejdet med observatørerne i Arktisk Råd. I marts 2014 indgik Danmark eksempelvis et bredt funderet strategisk partnerskab med Japan, hvor mulighederne for samarbejde om arktiske spørgsmål blev nævnt, ligesom der løbende både fra dansk og grønlandsk side har været dialog med Kina, Singapore og Sydkorea om samarbejdet i Arktis. I marts 2015 afholdt Udenrigsministeriet en teknisk workshop for observatørstaterne i Arktisk Råd og de arktiske stater for at præsentere Kongerigets samlede arktiske prioriteter og drøfte muligheder for at forbedre samarbejdet med observatørerne i Arktisk Råd.

Under Sveriges formandskab for Arktis Råd i 2013 var der enighed om at tildele bl.a. Kina, Indien og Sydkorea observatørstatus, men ikke EU, hvilket primært skyldtes canadisk modstand pga. EU's sælforordning, som Canada fandt diskriminerede canadiske inuiters mulighed for eksport af sælskind til EU. Senere fulgte en WTO-sag herom anlagt af Nor-

ge og Canada. Rusland var også imod at give EU observatørstatus.

I perioden 2013-2015 havde Canada formandskabet for Arktisk Råd. Ved det afsluttende ministermøde i april 2015 var der ikke enighed om at optage nye observatører i Arktisk Råd. På trods af at WTO-sagen mellem Canada, Norge og EU om EU's sælforordning i mellemtiden var blevet løst, blev der ikke taget stilling til spørgsmålet om EU's observatørsøgning, idet Rusland modsatte sig dette blandt andet på grund af EU's sanktioner mod Rusland. Der var dog enighed om at videreføre den eksisterende ad-hoc ordning, hvorved EU har de facto observatørstatus og kan deltage i møder på lige fod med observatørstaterne. Der blev tillige på ministermødet truffet beslutning om, at der under det amerikanske formandskab for Arktisk Råd 2015-2017 skal være en gennemgang af observatørspørgsmål i Arktisk Råd inden næste ministermøde i 2017, herunder en evaluering af alle observatører. Danmark er en stærk fortalere for, at EU tildeles observatørstatus i Arktisk Råd.

I 2015 underrettede de fem arktiske kyststater, herunder Kongeriget Danmark for så vidt angår Grønland, en erklæring om fremtidigt fiskeri i højsedelen af Det Arktiske Ocean. Klimaforandringerne kan med årene muliggøre kommercielt fiskeri i området, hvorfor de arktiske stater ønsker at sikre, at der er tilstrækkelig viden på området, og at der ikke i fremtiden indledes fiskeri, hvor der ikke foreligger en forvaltningsaftale. Samtidig har erklæringen en bredere udenrigspolitisk betydning, idet den er et vigtigt signal om lavspænding og gensidig vilje til samarbejde i Arktis.

EU forventes ultimo 2015 eller primo 2016 at fremkomme med en samlet strategi for EU's arktiske engagement, jf. anmodningen herom i Rådskonklusionerne fra maj 2014. Det forberedende arbejde i institutionerne om indholdet i strategien blev indledt i 2014 bl.a. med en række konferencer for relevante interessenter i de arktiske lande og Bruxelles. EU's samlede arktiske strategi forventes baseret på Kommissionen og den Fælles Udenrigstjenestes fælles meddelelse fra 2012 om EU's arktiske engagement, Rådskonklusionerne fra Udenrigsrådet i maj 2014 og den korresponderende udtalelse fra Europa-Parlamentet. Der er endnu ikke klarhed over, hvad den kommende strategi konkret vil komme til at indeholde. EU's arktiske strategi forventes præsenteret for Rådet og Europa-Parlamentet forventeligt i form af en ny fælles meddelelse fra Kommissionen og den Fælles Udenrigstjeneste.

EU indførte i august 2013 handelssanktioner mod Færøerne, da forhandlingerne blandt kyststaterne om fordeling af atlanto-skandisk sild ikke gav resultat, og Færøerne efter Kommissionens opfattelse tillod ikke-bæredygtigt fiskeri på bestanden. Færøerne valgte som reaktion at lægge sager an mod EU bl.a. for brud på WTO-reglerne og havretskonventionen. I august 2014 blev handelssanktionerne ophævet og retssagerne frafaldet, efter at Færøerne og EU nåede til en forståelse af Færøernes fastsættelse af sildekvoten for 2014.

Under Danmarks formandskab i Nordisk Ministerråd 2015 er Arktis en af hovedprioriteterne. De nordiske lande er alle en del af det arktiske samarbejde og medlemmer af Arktisk Råd. Der er enighed om, at det nordiske samarbejde er et supplement til arbejdet i Arktisk Råd. Der er stor synergi mellem de nordiske landes arktiske strategier, og der arbejdes bl.a. for at styrke det fælles nordiske og arktiske samarbejde om klimaudfordringerne i Arktis. I oktober 2014 blev det besluttet at videreføre Nordisk Ministerråds arktiske samarbejdsprogram for perioden 2015-17. Programmet har et sam-

let budget på 8,5 millioner kroner for 2015. Det overordnede formål i samarbejdsprogrammet er bæredygtig udvikling. Herunder er der fire prioriterede temaer og fokusområder: 1) befolkningen 2) bæredygtig erhvervsudvikling 3) miljø, natur og klima samt 4) uddannelse og kompetenceudvikling. I 2014 lancerede Nordisk Ministerråd et omfangsrigt arktisk forskningsinitiativ under forskningsprogrammet NordForsk, som fremadrettet vil samle en række forskellige forskningsaktiviteter med fokus på Arktis i ét program med henblik på at opnå nordisk merværdi og synergieffekter.

SPECIFIKKE SAMARBEJDSOMRÅDER

Kontinentalsokkelprojektet

Kongeriget Danmark indleverede den 15. december 2014 videnskabelig dokumentation for sin femte delsubmission, der vedrører kontinentalsoklen nord for Grønland, til FN's Kommission for Kontinentalsoklens Grænser (CLCS). Submissionen dækker et område på 895.541 km² uden for 200 sømil fra Grønlands kyst i det Arktiske Ocean nord for Grønland, herunder Nordpolen. Der er overlap mellem Kongerigets, Norges og Ruslands submissionsområder, ligesom der potentielt kan vise sig overlap i forhold til Canada og USA's. Det er vanskeligt at forudsige, hvornår behandlingen af submissionen nord for Grønland, såvel som de tidligere indleverede submissioner syd og nordøst for Grønland samt syd for Færøerne, vil begynde. Når forhandlingerne med Kommissionen er afsluttet, vil Kommissionen fremkomme med sine anbefalinger til, hvor de respektive landes kontinentalsokler går til. Det vil i sidste ende være op til forhandling mellem nabolande, hvor den endelige afgrænsning lægges. Er forhandlingerne uden resultat, da kan afgrænsningsspørgsmål indbringes for en international, juridisk instans. Der forestår således et mangeårigt beredskabsarbejde i forhold til præsentationer og forhandlinger samt med at vedligeholde data og viden og vurdere CLCS' anbefalinger vedrørende andre lande submissioner. Det er vigtigt at holde fast i, at der stadig er tale om de helt indledende skridt i en proces, der formentlig vil strække sig over en årrække. Processen ligger inden for havrettens rammer og ånden i Ilulissat-erklæringen, hvorefter de arktiske kyststater har forpligtet sig til fredelige forhandlinger, hvor områder overlapper.

Forsvarets opgaveløsning i Arktis

Forsvarets hovedopgaver i Arktis er militært forsvar af Grønland og Færøerne, overvågning og suverænitetshævdelse og for Grønlands vedkommende tillige varetagelse af opgaver på havmiljøområdet uden for 3 sømilsgrænsen samt opgaver inden for eftersøgning og redning (Search and Rescue, SAR). Udover disse opgaver varetager Forsvaret gennem sin tilstedeværelse i og omkring Grønland og Færøerne også løsningen af opgaver på vegne af andre myndigheder og som støtte til det civile samfund i Grønland og på Færøerne.

Arktiske spørgsmål berøres også i rammen af det nordiske forsvarssamarbejde (NORDEFKO), hvor der bl.a. kan indgås samarbejde om de særlige udfordringer, som ekstrem kulde har på personel og materiel og om udviklingen af arktisk vintertræning. I rammen af det nordiske beredskabsamarbejde (Haga-samarbejdet) blev det besluttet på et ministermøde i Oslo i 2014 at etablere kapaciteter i form af fælles nordiske indsatsmoduler, som kan anvendes i tilfælde af katastrofer i kolde områder, herunder i Norden og Arktis. Implementeringen af dette arbejde er nu igangsat. Målet er at styrke den

nordiske robusthed og skabe omkostningseffektive tiltag. Det blev også besluttet at knytte indsatsmodulerne fra de nordiske lande til EU's katastrofepulje, der bl.a. kan bidrage til finansieringen af udbygningen af de særlige moduler og transporten af indsatsmodulerne til et evt. katastrofeområde. På det kommende Haga-ministermøde i Danmark i november 2015 forventes resultatet heraf fremlagt.

Analyse af Forsvarsministeriets opgaveløsning i Arktis

Den tidligere regering iværksatte i december 2013 en analyse af Forsvarsministeriets fremtidige opgaveløsning i Arktis (arktiske analyse) med henblik på at skabe en styrket, robust og fremtidssikret opgaveløsning bl.a. gennem nye teknologier og samarbejde. Analysen behandler alle Forsvarsministeriets nuværende opgaver i Arktis med henblik på at fastlægge, på hvilke områder og i hvilke tempi opgaveløsningen og tilstedeværelsen i Arktis bør styrkes og ændres. En række ministerier og styrelser samt repræsentanter fra Færøerne og Grønland er inddraget i arbejdet. Analysen og dens konklusioner og anbefalinger vil indgå i en rapport, der forventes færdiggjort i 2015. Som led i analysen er der iværksat en række forsøg blandt andet vedrørende rekruttering af grønlandske unge til Forsvaret.

Arktisk Beredskabsstyrke

Den Arktiske Beredskabsstyrke er fortsat under udvikling. Den igangværende arktiske analyse behandler forhold, som vil kunne få indvirkning på udviklingen af styrken. Denne udvikling afhænger dog af den efterfølgende politiske beslutningsproces. Konceptet for styrken er, at den efter behov kan sammensættes af enheder fra hele Forsvarsministeriets område. Styrken skal anvendes som supplement til enheder, der allerede løser opgaver i Arktis. Den arktiske analyse forventes at resultere i en liste over mulige tiltag til styrkelse af indsatsen i Arktis, som eventuelt kan omfatte ændrede eller nye kapaciteter til Arktisk Beredskabsstyrke. For nuværende sker udviklingen af Arktisk Beredskabsstyrke primært gennem enhedstræning af kapaciteter samt gennemførelse af samvirkeøvelser.

Havmiljørisikoanalysen

På baggrund af Aftale på Forsvarsområdet 2013-2017 udarbejdes der en risikoanalyse for havmiljøet i og omkring Grønland. I risikoanalysen gives et fælles billede af de samlede risici i relation til havmiljøet omkring Grønland til brug for både danske og grønlandske myndigheder. Analysen skal blandt andet danne grundlag for politiske drøftelser om det fremtidige havmiljøberedskab i Grønland. Som opfølgning på risikoanalysen udarbejdes der endvidere en analyse vedrørende risikoreducerende og beredskabsmæssige tiltag på havmiljøområdet. Analyseresultaterne forventes at foreligge i løbet af 2015.

Øvelsesvirksomhed

I september 2015 gennemførte Forsvaret øvelsen *Arctic Response 2015*, som er en stabs-, enheds- og samvirkeøvelse for relevante dele af Arktisk Beredskabsstyrke. I forlængelse heraf gennemfører Forsvaret i 2016 en indsættelsesøvelse i regi af Arktisk Råd, hvor der trænes et scenarie med eftersøgning og redning samt havmiljøforureningsbekæmpelse. Øvelsen i 2016 forventes at have deltagelse fra øvrige arktiske stater og grønlandske myndigheder. I regi af Arktisk Råd gennemfører USA i 2015 en stabsøvelse. Det forventes også, at USA gennemfører såvel en eftersøgnings- og redningsøvelse (SAREX)

som en oliespildsøvelse i 2016 med deltagelse fra øvrige arktiske stater, herunder Kongeriget Danmark.

Søfart og sejladsikkerhed

I den Internationale Maritime Organisation (IMO) under FN blev der i foråret 2015 godkendt et internationalt bindende regelsæt for sejlads i polarområder – den såkaldte polarkode. Polarkoden træder i kraft 1. januar 2017. Med koden stilles skærpede krav til skibenes konstruktion, udstyr, operation, besætningernes kompetencer samt regler, der tilgodeser det sårbare arktiske miljø. Kravene vil gælde for skibe med en bruttotonnage større end 500 og alle passagerskibe i international fart i polare farvande. Folketinget vedtog i 2013 lov nr. 618 af 12. juni, der blandt andet indeholder hjemmel til, at erhvervs- og vækstministeren kan fastsætte regler, der skærper sejladsikkerheden ved Grønland. Lovens bestemmelser skal sættes i kraft for Grønland ved kongelige anordninger, og udkast hertil blev tiltrådt på Inatsisartuts (Landstingets) forårssamling i 2015. De kongelige anordninger blev udstedt i august 2015 med ikrafttrædelse 1. januar 2016. De skærpede nationale sejladsikkerhedsmæssige krav ved Grønland vil blive udmøntet i bekendtgørelser, der forventes at træde i kraft forud for krydstogtsæsonen 2016.

Sø- og landkortlægning

Geodatastyrelsen samarbejder tæt med de øvrige syv arktiske landes kortlægningsmyndigheder om udviklingen af en digital infrastruktur for geografiske data (Arctic Spatial Data Infrastructure – Arktisk SDI) for at opnå en væsentlig forbedret anvendelse og fri udveksling af data om Arktis. En af de fundamentale byggesten i den Arktiske SDI er et sammenhængende digitalt kort over Arktis, som kan anvendes som reference- og baggrundskort til udstilling og anvendelse af geografiske data ift. opgaveløsninger. I samarbejdets første fase er den primære målgruppe Arktisk Råds arbejdsgrupper og understøttelse af deres opgaver og på længere sigt opgaverne inden for den offentlige forvaltning og forsknings- og uddannelsessektoren. Samarbejdet er inddraget i undersøgelsesfasen omkring etablering af en fælles arktisk højdemodel under Arktisk Råd med henblik på at understøtte klimaindsatserne i Arktis. En højdemodel beskriver højdeforholdene i landskabet i forhold til havniveauet og er grundlaget for væsentlige analyser, herunder analyser af konsekvenserne ved stigninger i havvandstanden. En fælles arktisk højdemodel vil gøre det lettere at sammenligne forsknings- og overvågningsresultater og dermed også styrke klimaindsatserne i Arktis.

Energi-, Forsynings- og Klimaministeriet ved Geodatastyrelsen varetager søopmåling og søkortlægning af grønlandske og færøske farvande. I henhold til aftalen med Grønlands Naalakkersuisut (Grønlands Landsstyre) fra 2009 skal alle søkort over den sydvestlige del af Grønland nyoprettes inden udgangen af 2018. Forsvaret udfører søopmålingsopgaven for Geodatastyrelsen. Der er etableret et nyt skibskoncept, der øger fleksibiliteten og udvider det geografiske område, hvor det er muligt at foretage søopmåling. Endelig implementering af det nye koncept afventer anbefalinger fra Forsvarsministeriets arktiske analyse.

Geodatastyrelsen og Grønlands Selvstyre igangsatte primo 2015 et pilotprojekt, der over tre år skal gennemføre en digital landkortlægning af godt 16 pct. af den isfrie del af Grønland. Pilotprojektet skal give erfaringer til brug for vurdering af en kortlægning af hele Grønland. De nuværende landkort er af ældre dato, hvorfor forbedrede landkort vil bidrage til at un-

derstøtte en række vigtige aktiviteter i det grønlandske samfund og til udviklingen af den grønlandske forvaltning med hensyn til f.eks. miljø, råstofudvinding, turisme og infrastruktur. Projektet er finansieret af A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal.

Miljø og natur

Beskyttelsen af den arktiske natur skal ses i sammenhæng med den traditionelle udnyttelse af naturressourcer i Arktis, herunder fiskeriressourcer og havpattedyr. Det gælder også for Grønland og Færøerne, som har kompetencen for deres respektive naturforvaltning under hensyn til de forpligtelser, der følger af internationale aftaler, som er bindende for Kongeriget. Der er derfor et tæt samarbejde i Kongeriget inden for relevant internationalt og regionalt naturforvaltningsarbejde.

Der samarbejdes i regi af Arktisk Råd om monitorering af biodiversiteten i Arktis. Kongeriget er sammen med USA medfordant for det arktiske biodiversitetsmonitoreringsprogram *Circumpolar Biodiversity Monitoring Programme*. Dette arbejde vil få betydning for den globale og de kommende regionale og tematiske tilstandsanalyser, som frem mod 2020 skal udarbejdes i regi af det mellemstatslige panel om biodiversitet, økosystemer og økosystemtjenester. I regi af Arktisk Råd arbejdes også på en opfølgning af de politiske anbefalinger fra Arktisk Råds arktiske biodiversitetsevaluering fra 2013. Kongeriget er omfattet af Biodiversitetskonventionen. På konventionens 12. partskonference i oktober 2014 gennemgik parterne identifikation af marine biologisk og økologisk sårbare områder (EBSA), som blev fremsat på baggrund af tekniske drøftelser blandt parterne. Områderne er identificeret ud fra videnskabelige kriterier, som parterne er enige om. Der pågår forsat videnskabelige og tekniske drøftelser om identifikation af EBSA-områder i det nordøstatlantiske område. Biodiversitetskonventionen anerkender vigtigheden af samarbejdet med Arktisk Råd om bæredygtig udvikling og beskyttelse af biodiversitet og økosystemer i det arktiske område. Som opfølgning på det arktiske miljøministermøde i 2010 vil en dansk-grønlandsk styregruppe i 2015-2016 komme med forslag til eventuelle fælles forvaltningstiltag til beskyttelse af særligt sårbare havområder ved Grønland.

Kongeriget er tillige omfattet af Ramsar-konventionen om beskyttede og bæredygtig udnyttelse af vådområder, hvor der samarbejdes internationalt, herunder i nordisk og nordisk-baltisk regi i det såkaldte NorBalWet. Grønland var formand for NorBalWet i 2012-13 med Danmark som næstformand, og Grønland har deltaget i en udredning af mosers, herunder arktiske mosers, betydning for klimaet, som blev præsenteret på Ramsar-partskonferencen i 2015. Et NorBalWet resolutionsforslag om moser, herunder arktiske moser, i relation til klimaændringer blev vedtaget.

Miljøstøtteordningen for Arktis, Danish Cooperation for Environment in the Arctic (DANCEA), er et bærende og sam-lende element for Kongerigets internationale arktiske miljø- og natursamarbejde i Arktisk Råd, der gennem langsigtede monitoringsprogrammer bidrager med oplysninger til brug for det internationale arbejde med miljø- og naturregulering.

Kongeriget deltager aktivt i en række internationale samarbejder om miljøet i Arktis, herunder i Arktisk Råd. Målinger i Grønland og på Færøerne viser, at der er et stort behov for global miljøregulering, og at global regulering hjælper, men også at fortidens forurening er mange år om at forsvinde. Monitoreringen af forurenende stoffer i Arktis har vist sig at være brugbar til at vurdere globale miljøaftalers effekt. Glo-

bal forurening som vedvarende organiske miljøgifte (POP'er) og radioaktivitet måles i dyr og planter i Arktis. På Arktisk Råds ministermøde 25. april 2015 i Canada blev de nyeste resultater af overvågningen fremlagt. *Arctic Pollution Issues 2015* redegør for status og udvikling mht. forureningen med organiske miljøgifte, tungmetaller og radioaktive stoffer. Rapporten påpeger, at international regulering som for eksempel Stockholmkonventionen og den nye Minamatakonvention har en effekt, og at der er et behov for at holde øje med de mange nye kemikalier, som kommer på markedet. En mere detaljeret rapport fra Arktisk Råd om forureningens betydning for befolkningen i Arktis forventes fremlagt senere i år.

Kongeriget deltog i 2015 endvidere i task forcen om *Arctic Marine Oil Pollution Prevention*, der særligt behandlede spørgsmål om mulige tiltag mhp. forebyggelse af olieforurening i arktiske farvande. Task forcen behandlede spørgsmålet om forebyggelse på det maritime område og på råstofområdet. Task forcens arbejde blev afsluttet med vedtagelsen af »*Framework Plan for Cooperation on Prevention of Oil Pollution from Petroleum and Maritime Activities in the Marine Areas of the Arctic*« på ministermødet i Arktisk Råd i april 2015.

Arktisk Råd har igangsat en ny tværgående indsats *Adaptation Action for a Changing Arctic*, hvor miljø-, klima-, natur- og socioøkonomiske ændringer beskrives for at vurdere udfordringer og muligheder for regionerne. Der arbejdes på en arktisk og tre regionale vurderinger, som forventes færdiggjort inden afslutningen af det amerikanske formandskab i 2017. De tre pilotregioner er Barentsregionen, Baffinbugten/Davisstrædet og Beaufort Chukchi. Grønland og Danmark deltager sammen med Canada i samarbejdet om Baffin Bay/Davisstrædet.

Naalakkersuisoq for miljø og natur indgik med uddannelses- og forskningsministeren i august 2014 en aftale om *Danish Centre for Environment and Energy's* rådgivning og opgavevaretagelse over for de grønlandske myndigheder om miljøbeskyttelse på råstofområdet i Grønland. Aftalen dækker perioden 2015-2019 og er udtryk for en fortsættelse af det tæt samarbejde på råstofområdet. Tilsvarende indgik Råstofdepartementet i marts 2015 en samarbejdsaftale med Energi-, Forsynings- og Klimaministeriet ved Danmarks Meteorologiske Institut (DMI) om myndighedsrådgivning og opgavevaretagelse, især i forbindelse med selskabsaktiviteter på råstofområdet, herunder oliespildsmodellering.

Klima og energi

I 2014 udgav FN's klimapanel en gennemgribende opdatering af vurderinger af klimavidenskaben, der udgør det autoritative faktuelle grundlag for udviklingen af fremtidig klimapolitik globalt og nationalt. Klimaændringer i Arktis har en fremtrædende plads i rapporten, og det fremgår bl.a., at Grønlands indlandsis har tabt betydelig masse i de to seneste årtier, og at faldet i havisens udbredelse fortsætter.

Gennem samarbejdet i regi af Arktis Råd tilvejebringes løbende videnskabeligt baserede vurderingsrapporter om arktiske forhold, og USA har under sit formandskab for Arktisk Råd sat arktiske klimaændringer højt på dagsordenen. Under formandskabet gennemføres blandt andet andet arbejder om ændringer i arktiske sne- og isforhold, havforsuring og arktiske samfunds tilpasning til de ændrede forhold. Energi-, Forsynings- og Klimaministeriet deltager i samarbejde med Miljø- og Fødevarerministeriet, Grønlands Selvstyre og Færøernes Landsstyre i klima- og miljø-samarbejdet under AMAP-arbejdsgruppen (Arctic Monitoring and Assessment Program-

me) i Arktisk Råd, som spiller en betydelig rolle i at belyse arktiske klima- og miljøproblemstillinger. Gennem deltagelsen søges det sikret, at rigsfællesskabets ønsker til klima- og miljøsamarbejdet i Arktisk Råd tilgodeses, og at rigsfællesskabets forskere og vidensinstitutioner inddrages i arbejdet.

Klimastøtten til Arktis er et bærende og samlende element for Kongeriget internationale arktiske klimasamarbejde i Arktisk Råd. Ordningen fokuserer på at følge og dokumentere klimaændringer og deres effekter i Arktis, særligt hvad angår Grønland. Ordningen bidrager med arktisk viden og oplysninger til brug for international klimasamarbejde.

Arktisk Råd offentliggjorde på ministermødet i april 2015 en rapport om, hvordan udledninger af de såkaldte kortlivede klimaforurenende stoffer som sodpartikler og metan påvirker klimaet i Arktis. Klimaeffekten af de kortlivede klimaforurenende stoffer fortager sig meget hurtigere (indenfor årtier) end tilfældet er for CO₂, og rationalet for indsatser overfor stofferne er, at der derved vil kunne opnås hurtige klimagevinster i form af en »opbremsning« af temperaturstigninger. Udledningerne af partikler, herunder sodpartikler, fra transport, energiproduktion og andet reguleres nationalt og internationalt med udgangspunkt i partiklernes negative sundhedseffekter, men sodpartikler bidrager også til globale klimaændringer og til afsmeltningen af sne og is i Arktis. Metangas er en kraftig drivhusgas og bidrager som sådan også til temperaturstigninger i Arktis. På ministermødet i april 2015 vedtog Arktisk Råd en aftale om at styrke samarbejdet om metan- og sodreducerende tiltag. Aftalen indebærer en fælles rapportering om sod- og metanudledninger frem mod Arktisk Råds møde i 2017. Rapporteringen skal skabe et grundlag for overvejelser om yderligere reduktionstiltag. Arbejdet gennemføres i en ekspertgruppe under Rådet med deltagelse af repræsentanter fra Miljø- og Fødevarerministeriet og fra Energi-, Forsynings- og Klimaministeriet samt inddragelse af relevante grønlandske og færøske myndigheder.

Derudover indgår DMI og GEUS i forskningsprojekter i både dansk og europæisk regi med fokus på udviklingen i arktisk havis, havmiljøet og Grønlands inlandsis. Formålet er bl.a. at klarlægge økonomiske og sociale virkninger af klimaforandringerne i Arktis. DMI samarbejder med selvstyret om et geografisk detaljeret datagrundlag for klimatilpassningsindsatsen i Grønland. De skræddersyede analyser af fremtidens klimaændringer skal bruges til forskellige sektorer som eksempelvis landbrug og fiskeri eller større anlæg. Projektet er finansieret af selvstyret og DANCEA.

I henhold til den femårige aftale fra 2014 indgået af medlem af Naalakkersuisut for erhverv, råstoffer og arbejdsmarked og klima-, energi- og bygningsministeren fortsætter GEUS sin geologiske rådgivning af de grønlandske råstofmyndigheder, ligesom der er indgået en lang række konkrete samarbejdsprojekter mellem disse og GEUS på både olie- og mineralområdet.

Sundhed

Grønland og Færøerne deltager, ligesom Danmark, i nordiske arbejdsgrupper og mødefora på sundhedsområdet. Grønland deltager derudover i arktiske arbejdsgrupper og mødefora på området. Der er fortsat fokus på forebyggelsesområdet og helseberedskabsamarbejde. Grønland og Færøerne deltager i den nordiske helseberedskabsgruppe Svalbardgruppen, hvor Danmark også er medlem. Beredskabet udvikles løbende gennem samarbejdsaftaler med nordiske og arktiske partnere om sundhedsydelse i akutte situationer. Nordisk Ministerråd har besluttet at forlænge Svalbardgruppens mandat.

Patientsikkerhed er som i de øvrige nordiske lande et prioriteret område i Grønland og på Færøerne. Grønland er repræsenteret i nordisk arbejdsgruppe for patientsikkerhed, hvor Danmark også er medlem. Arbejdet med at højne patientsikkerheden i sundhedsvæsenet indebærer registreringer, opgørelser og opfølgninger for indikatorer om patientsikkerhed. Grønland og Færøerne deltager desuden aktivt i den nordiske tjenestemandsgroupe på alkoholområdet, hvor Danmark også er medlem. Der er planlagt møde i efteråret 2015 i København, hvor informationsudveksling, forslag om nordisk alkohol- og tobakspolitik og status for samarbejdet i EU og WHO er på dagsordenen. Alkoholmisbrug er den største udfordring for folkesundheden i Grønland. Grønland og Færøerne deltager også i Nordisk Rusmiddelseminar 2015 i Visby, Sverige, hvor temaerne er konsumtionsudviklingen i Norden, forebyggende indsatser og kampagner samt social ulighed og psykoaktive stoffer.

Grønland og Færøerne deltager i det vestnordiske samarbejde på sundhedsområdet, hvor sundhedssamarbejde skal styrkes gennem årlige møder, dialog, udveksling af ideer og vidensudvikling. Der er indgået en overordnet samarbejdsaftale mellem det grønlandske sundhedsvæsen og det islandske Landspitali, som bl.a. skal udmøntes i et patientforløb for behandling af brystkræft.

Grønland og Færøerne deltog på det dansk ledede nordiske ministerrådsmøde for social- og sundhedspolitik den 9. september 2015 i København. Her blev det vedtaget at ændre »Overenskomsten om fælles nordisk arbejdsmarked for visse personalegrupper indenfor sundheds- og veterinærsvænet« (Arbejds-aftalen) således, at aftalen alene regulerer gensidig anerkendelse af sygeplejerskers og social- og sundhedsassistenter erhvervsmæssige kvalifikationer, og at anerkendelse sker på de samme vilkår, som er fastsat ved EU-direktivet om gensidig anerkendelse af erhvervsmæssige kvalifikationer. Derved sikres, at grønlandsk uddannede sygeplejersker og social- og sundhedsassistenter kan få adgang til at arbejde i de nordiske lande på samme vilkår som EU-borgere.

Politi og retsvæsen

Grønlands Politi er i direkte kontakt med Royal Canadian Mounted Police (RCMP). Senest har en medarbejder fra Grønlands Politi sammen med blandt andet RCMP i marts 2015 i Nunavut i Canada deltaget i et seminar i regi af Arktisk Råd om bl.a. selvmordsforebyggelse.

Samarbejdet med USA er tæt i forhold til Thulebasen i Nordgrønland. Der er etableret god kontakt mellem Grønlands Politi og US Air National Guard, der i sommerhalvåret flyver operationer fra Kangerlussuaq, hvilket giver mulighed for, at Grønlands Politi som redningsmyndighed kan trække på enheder fra US Air National Guard i området.

Derudover har Grønlands Politi og USA's forbundspoliti (FBI) indledt et samarbejde om gensidig erfaringsudveksling om politiarbejde i Arktis. Dette har bl.a. medført, at Grønlands Politi i april 2015 deltog i et seminar i Anchorage for de føderale og lokale amerikanske myndigheder som led i forberedelsen af USA's formandskab i Arktisk Råd. FBI forventes at besøge Grønlands Politi inden sommeren 2016.

Grønlands Politi og Rigspolitiet er sammen med en række forsknings- og uddannelsesinstitutioner i Norge, Sverige, Island og Rusland inviteret med i forskningsprojektet MARPART 2, der handler om beredskabsamarbejde i de arktiske områder.

Færøernes Politi arbejder fortsat på en regional samarbejdsaftale om informationsudveksling med Islands Politi.

Aftalen forventes underskrevet på et møde i Island i efteråret 2015.

Forskning

For at fremme samarbejdet mellem rigsfællesskabets institutioner om arktisk forskning blev Forum for Arktisk Forskning etableret i december 2013. Styrelsen for Forskning og Innovation står for sekretariatsbetjeningen. Forum for Arktisk Forskning har i sit første år etableret sig som et af rigsfællesskabets centrale organer for arktisk forskningssamarbejde. Forummet har repræsentanter fra rigsfællesskabets universiteter, forskningsinstitutioner og myndigheder. Både Færøernes Landsstyre og Grønlands Selvstyre er observatører. En af Forum for Arktisk Forsknings første prioriteter var at styrke samarbejdet om forskningslogistik. Som et resultat af dette åbnede webportalen *Isaaffik Arctic Gateway* i april 2015 (*isaaffik.org*), hvor den enkelte forsker kan planlægge ekspeditioner m.v. med kollegaer på tværs af forskningsmiljøer og -institutioner. En anden prioritet er at styrke den arktiske forskning i EU's forskningsprogram *Horizon 2020*, hvor Forum for Arktisk Forskning har igangsat et strategisk arbejde med at sikre større opmærksomhed på de udfordringer, som det arktiske område står overfor, og som forskningen kan bidrage til at løse. Forum for Arktisk Forskning har ikke en formel beslutnings- eller rådgivningskompetence, men afleverede sin første årlige redegørelse til uddannelses- og forskningsministeren i august 2015.

Arktisk Universitet (UArctic) er et internationalt samarbejde mellem universiteter m.fl. i den arktiske region og modtager 3 mio. kr. fra finansloven i 2015. Bevillingen går dels til UArctics mobilitetsprogram for studerende, forskere og undervisere, dels til konkrete projekter, som er udvalgt blandt forslag fra rigsfællesskabets medlemmer i UArctic.

I det nordiske samarbejde har NordForsk, et samarbejdsorgan under Nordisk Ministerråd, etableret et arktisk forskningsprogram på i alt 90 mio. norske kr., som rigsfællesskabets forskere kan indgå i. Uddannelses- og Forskningsministeriet bidrog med 5 mio. kr. hertil i 2014.

Derudover har Uddannelses- og Forskningsministeriet i 2015 bevilliget 3 mio. kr. til GEUS' aktiviteter i forbindelse med den nyligt etablerede KIC (Knowledge and Innovation Community) om *Raw Materials*, der skal bidrage til en mere bæredygtig udvinding af mineralske råstoffer til gavn for Grønland, Arktis og Europa. KIC er EU-partnerskaber mellem erhvervsliv, forskning og videregående uddannelser, der har til opgave at etablere uddannelsesprogrammer, innovationsprojekter og business inkubatorer.

Erhvervssamarbejde

En grønlandsk-dansk arbejdsgruppe vedrørende erhvervs-samarbejde og kommercielle investeringer i Grønland blev nedsat i 2013 og udgav sin rapport i februar 2015. Rapporten fokuserer på udvikling af erhvervs-samarbejdet mellem Danmark og Grønland på kommercielle vilkår inden for råstof-sektoren og turismeområdet samt øget myndighedssamarbejde.

Erhvervssamarbejdet har afdækket, at der er store udfordringer med at trække kommercielle og institutionelle investeringer til Grønland. Som led i at skabe nemmere adgang til

finansiering til kommercielle og sunde projekter i Grønland er der således i 2014 og 2015 arbejdet med flere finansierings-instrumenter. På EU-niveau har der i samarbejde med grønlandske myndigheder været en indledende dialog med den Europæiske Investeringsbank om bankens involvering i projekter i Grønland. Ligeledes har man på dansk foranledning fået vedtaget, at investeringer under den nyoprettede EU-investeringsplan kan foregå mellem et EU-land og de såkaldte Oversøiske Lande og Territorier (OLT). Grønland er et OLT-land. Desuden er der i regi af den Nordiske Investeringsbank etableret en arktisk lånefacilitet på 500 mio. euro, ligesom der er givet mulighed for, at projekter i Grønland kan søge om lånegarantier via den danske Eksport Kredit Fond. Efter grønlandsk ønske er der ligeledes taget initiativ til en generel opdatering af dansk erhvervsrettet lovgivning med virkning for Grønland, således at der fremover vil gælde stort set samme regler i Danmark og Grønland.

På turismeområdet har VisitDenmark og VisitGreenland indledt et samarbejde om udarbejdelse af turistestatistik med henblik på at opbygge viden om fælles målgrupper og skabe mulighed for udvikling af fælles dansk-grønlandske turisme projekter og markedsføringsaktiviteter. De to organisationer forventer i regi af et fælles nordisk markedsføringsinitiativ under det danske formandskab for Nordisk Ministerråd at gennemføre fælles kendskabsfremstød over for det kinesiske marked inden for projektperioden 2015-17.

Grønland er et særskilt toldområde indenfor Kongeriget og kan indgå bilaterale handelsaftaler med tredjelande. Som særskilt toldområde møder Grønland barrierer for eksport, hvorfor Grønland har påbegyndt en kortlægning af internationale samhandelsprioriteter og væsentlige toldbarrierer for grønlandske eksportprodukter. Kortlægningen har til formål at styrke beslutningsgrundlaget for fremtidige handelstiltag, herunder eventuelle bilaterale frihandelsforhandlinger, der skal sikre bedre adgang til afsætningsmarkederne for grønlandske produkter og fremme den grønlandske eksportudvikling. Baggrunden for det igangsatte analysearbejde er bl.a., at værdien af grønlandske fiskeriprodukters toldfrie adgang til EU's markeder udhules i takt med, at EU indgår frihandelsaftaler med lande, hvis produkter er i konkurrence med de grønlandske. Samtidigt svækkes Grønlands konkurrenceevne i takt med et stigende antal handelsaftaler mellem Grønlands væsentligste asiatiske markeder og konkurrenter. Kongeriget arbejder derfor på at sikre gunstig markedsadgang for varer fra Grønland til EU, og så vidt muligt udvide kredsen af modtagerlande for grønlandske eksportvarer og nedbryde barrierer for eksport til tredjelande.

Fra foråret 2015 har Færøerne og Danmark indledt en dialog om Færøernes muligheder for at forbedre markedsadgangen til vigtige eksportmarkeder som bl.a. EU og tillige mulighederne for at indgå bilaterale aftaler med tredjelande.

Hermed slutter redegørelsen.
